

พระสงฆ์

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔

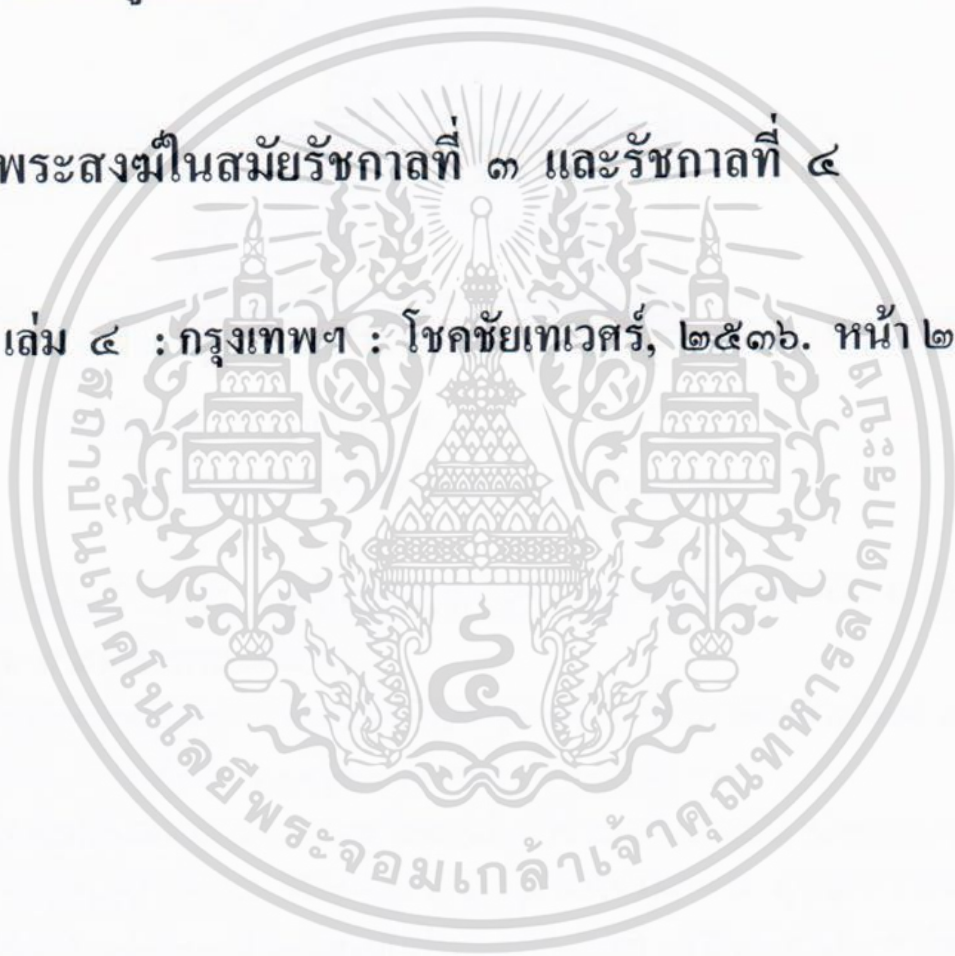

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ผู้เขียน: จุลลดา ภักดีภูมินทร์

ชื่อบทความ: พระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔

ที่มา: เลอะวัง เล่ม ๔ : กรุงเทพฯ : โชคชัยเทเวศร์, ๒๕๓๖. หน้า ๒๗๓ - ๒๘๑

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระสงฆ์
ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์
สมเด็จพระสังฆราชที่เป็นพระธรรมยุตองค์แรก

เรื่องความประพฤติของพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แม้ พระวินัยจะหย่อนยานไปบ้างก็ทรงดูแลควบคุมอย่างเอาพระทัยใส่พระองค์เอง

ทรงเป็นทั้งอัครศาสนูปถัมภก และทรงมีทั้งพระราชอำนาจในการปกครองสงฆ์ แม้จะไม่ทรงก้าวกาย แต่พระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับพระและศาสนา ก็ถือเป็นเด็ดขาด

พระสงฆ์ในสมัยนั้นมีอยู่มากมาย ชาวยุโรปบันทึกไว้ว่าเฉาพในกรุงมีถึงประมาณหมื่นรูป และทั่วประเทศประมาณแสนรูป เนื่องจากกำลังอยู่ในระยะสร้างวัดวาอาราม บูรณะปฏิสังขรณ์กันเป็นการใหญ่ จึงเมื่อมีวัดก็ต้องมีพระสงฆ์ พระสงฆ์ในรัชกาลที่ ๓ มีความเป็นอยู่สุขสบาย ถึงพระวินัยจะรุ่มร่ามขาดสำรวม หากไม่ถึงกับนอกพระวินัยรุนแรง มักจะทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยให้ ดังเช่นมีผู้มากราบบังคมทูลฟ้องว่าพระสงฆ์หนุ่ม ๆ เตะตะกร้อ ก็ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“เจ้ากูจะออกกำลังให้เฟลิดเฟลีนบ้าง ก็ช่างกูเถิด” เป็นต้น

ระหว่างรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ คือ รัชกาลที่ ๔ ในเวลาต่อมาทรงผนวชอยู่ ได้ทรงปฏิรูปพุทธศาสนาหลายอย่าง โดยเฉพาะชำระล้างข้อปฏิบัติใด ๆ ไม่ถูกต้องตรงตามพระวินัยบัญญัติ ในพระคัมภีร์ฝ่ายหินยาน เนื่องในการปฏิรูปครั้งนี้ ทรงมีลูกศิษย์และพระสงฆ์ที่เห็นด้วยกับพระองค์มาก จึงทรงตั้งคณะธรรมยุตติกาทิหรือธรรมยุตติกนิกายขึ้น

เหตุผลที่ทรงตั้งคณะธรรมยุตติกา นอกจากที่แสดงพระราชประสงค์อย่างชัดเจน คือ การปฏิรูปพุทธศาสนาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยแล้วยังมีเหตุผลที่นักประวัติศาสตร์บางคนสันนิษฐานว่า อาจจะทรงมีพระราชประสงค์หาพรรคพวกเอาไว้บ้าง เพราะต้องทรงระวังพระองค์อยู่ด้วย แม้ว่าพระบรมเชษฐาธิราช รัชกาลที่ ๓ จะทรงพระเมตตาปกป้อง แต่เจ้านายที่ทรงอิทธิพลอยู่บางพระองค์

นั้นซึ่งพระองค์และมักจะหาโอกาสกลั่นแกล้งพระองค์ หากพระบรมเชษฐาธิราชสวรรคตวันใด และ
เจ้านายบางองค์นั้นได้ขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็จะทรงตกอยู่ในฐานะลำบาก

เหตุผลนี้ เป็นเรื่องของการสันนิษฐานเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม หนังสือที่ นาย วอลเตอร์.เอฟ.เวลลา เขียนเรื่อง แผ่นดินพระรามาฯ ที่ ๓ บอก
เอาไว้ว่าได้มีการชำระความพระสงฆ์ที่ประพฤติอนาจารมิควร ได้ตัวชำระสึกเสียก็มาก ประมาณ
๕๐๐ เศษ

ประกาศพระบรมราชโองการต่าง ๆ ในรัชกาลที่ ๔ มีอยู่มากมายหลายฉบับเกี่ยวกับ
พระสงฆ์และศาสนาที่เกี่ยวกับเรื่องปาราชิก ดูจะมีมากกว่าอย่างอื่น

ดังเช่นประกาศว่าด้วยเรื่องฟ้องหาปาราชิก ที่คัดมาจากหมายรับสั่ง ปีฉลู เบญจศก จุลศักราช
๑๒๑๕

ประกาศนั้นว่าดังนี้

“ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
ให้มีความหมายประกาศแก่พระสมณพราหมณาจารย์ แลข้าทูลละอองผู้ใหญ่ผู้น้อย แลอาณา
ประชาราษฎร์ทั้งปวง ด้วยพระสงฆ์ทุกวันนี้ ดูเหมือนจะไม่มีศรัทธาที่จะให้เป็นประโยชน์ชั่วนี้ชั่วหน้า
บวชในพระศาสนาแล้วตั้งใจจะหาแต่ลาภสักการ แล้วกระทำอุลามกต่าง ๆ เป็นต้นว่า ไปคบหาผู้หญิง
พูดจากันในที่ลับสองต่อสองจนถึงชำเรากันดังนี้ เห็นจะมีอยู่โดยมาก แต่หากว่าไม่มีผู้ใดจะฟ้องร้องว่า
กล่าว เหมือนเรื่องอ้ายเสนไปคบหากันกับอีหนู ไปมาหากันจนถึงชำเรากันทั้งพระ แล้วมีคนไปฟ้องหา
ในกรมพระธรรมการ กรมพระธรรมการแลตุลาการชำระอ้ายเสน หาเป็นสัจไม่ ด้วยเห็นแก่อ้ายเสน
ครั้งมาภายหลัง อ้ายเสนกับอีหนูกับมาเป็นผิวเมียกันเข้า ครั้งเอาตัวอีหนูมาถาม กลับรับเป็นสัจ
แต่ตัวอ้ายเสนนั้นหนีไป ยังไม่ได้ตั้งตัว แลพระสงฆ์อื่น ๆ ก็เห็นจะเป็นเหมือนอ้ายเสนจะมีอยู่มาก
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ว่าแต่นี้สืบไป ถ้าผู้ใดรู้เห็นพระสงฆ์รูปใด วัดใด เป็นเช่นอ้ายเสนนี้แล้ว
ให้แก่พระศาสนา อย่าได้ปิดบังอำพรางไว้ ให้มาฟ้องร้องว่ากล่าวในกรมพระธรรมการตามกระทรวง
ถ้าแลกรมพระธรรมการเห็นแก่ฝ่ายจำเลยแลผิดเพี้ยนไปให้เนิ่นช้า ให้ทำเรื่องราวฎีกามาทูลเกล้าฯ ให้
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทคนหนึ่งคนใดชำระ ถ้าชำระได้ความเป็นสัจก็จะทรงโปรดพระราชทานรางวัล
ให้แก่ผู้โจทชนั้นโดยสมควร ถ้าผู้ใดที่บ้านใกล้เรือนเคียง แลรู้เห็นแล้วปิดบังอำพรางไว้ ไม่มาฟ้องร้อง
ว่ากล่าวก็ดี จะโปรดเกล้าฯ ให้ปรับไหม ผู้นั้น”

ทว่าก็ยังทรงพระกรุณาว่า ภิกษุ สามเณร นั้นเป็นปุถุชน ยังมีได้บรรลู่เสด้าบัน อาจะหลง
ทางไปด้วยกิเลสยั่วชวน จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศอีกฉบับหนึ่ง คือ

ประกาศเรื่อง ภิกษุ สามเณร รักใคร่ผู้หญิง จนถึงปาราชิก

ให้มาลูกโทษ จะยกโทษให้

(ณ วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีฉลู จ.ศ.๑๒๑๕)

“ด้วยพระธรรมการบดี ศรีวิสุทธศาสนวโรปการ จางวางกรมพระธรรมการ รับพระบรม
ราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าพระราชาคณะ พระครู ฐานานุกรม เปரியญ
เจ้าอธิการอนุจร แลสามเณรรูปใด ๆ ซึ่งรักใคร่ชอบใจสตรีภาพผู้ใด ปราถนาจะหาเตรียมไว้เมื่อสึกให้
ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นสื่อ ไปพูดจาเกี่ยวแทะโลมสตรีภาพผู้นั้น แลให้หนังสือเพลงยาวกาพย์กลอน
แลจดหมายข้อความที่รักใคร่ บอกไปถึงสตรีที่รักใคร่ปราถนาจะต้องการไว้เป็นภรรยา แลได้พูดจากับ
สตรีในที่ลับที่แจ้ง ในการพูดจาเกี่ยวทางชู้กันตำบลใด ๆ ถึงเป็นปาราชิก และชักชวนนำชาวสารถ้อยคำ

พระสงฆ์สามเณรรูปใด ให้รักใคร่เป็นชู้กับสตรีคนใดคนหนึ่งก็ดี หรือรู้ว่าพระสงฆ์ สามเณรรูปใดเป็นชู้รักใคร่กับสตรีคนใด พุดกับสตรีในที่ลับที่แจ้งจนถึงเป็นปาราชิก ความอย่างกล่าวมาแล้วนี้ ก็ให้พระสงฆ์สามเณรรูปนั้นมาให้การลู่กะโทษต่อกรมพระธรรมการนั้น แต่ในเดือน ๑๒ จนถึงเดือน ๔ ปีฉลู เบญจศก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะยกโทษ โปรดพระราชทานให้กับผู้ที่มาลู่กะโทษนั้น อนึ่ง พระสงฆ์สามเณรซึ่งประพฤติอนาจาร ทุจริตอย่างกล่าวมานี้ ไม่มาลู่กะโทษบอกความชั่วลามกของตัวเองต่อกรมพระธรรมการแล้ว แลมีบุรุษสตรีผู้ใดผู้หนึ่งมาให้การลู่กะโทษต่อพระธรรมการว่า พระสงฆ์ สามเณรรูปนั้น พระอารามนั้น ประพฤติอนาจารทุจริตอย่างกล่าวมานี้พิจารณาเป็นสัจจะให้มีโทษกับพระสงฆ์ สามเณรรูปนั้นตามโทษานุโทษจงหนักฯ”

ทว่าแม้จะมีประกาศพระบรมราชโองการดังนั้นแล้ว ก็ยังมีปาราชิกเกิดขึ้นบ่อย ๆ จนถึงกับต้องโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศห้ามมิให้ภิกษุ สามเณรคบผู้หญิงมาพุดที่กุฎิ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีชาล จ.ศ.๑๒๑๖ ห่างจากประกาศฉบับที่แล้วประมาณหนึ่งปี ความบางตอนว่า

“...จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สั่งให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวรจักรธรรมานุภาพ ชำระอู่เพ่งให้การว่าหนังสือเพลงยวนนี้ของอ้ายหนูวัดเซตุนพณ ตุลาการชักความต่อไปอู่เพ่งรับเป็นสัจว่าเมื่ออ้ายหนูยังเป็นสมียู่วัดพระเซตุนพณนั้น อ้ายหนูกับอู่เพ่งทำชำเรากันที่กุฎิอ้ายหนู ๒-๓ ครั้ง แล้วอู่เพ่งซัดถึงอ้ายพืงสมียว่าได้ทำชำเรากับอู่เพ่งที่กุฎิด้วย อู่เพ่งซัดว่าอ้ายดวงสมียได้ทำชำเรากับอู่เพ่งหลายที่ที่กุฎิอ้ายดวงสมียด้วย อ้ายทิมสมียทำชำเรากับอู่พรางที่ห้องกุฎิอ้ายทิมสมียด้วย อ้ายเสื่อสมียทำชำเรากับอีรอดที่ห้องกุฎิอ้ายเสื่อสมียด้วย ตุลาการเอาตัวสมียมีชื่อผู้ต้องซัดมาชำระ สมียมีชื่อผู้ต้องซัด รับเป็นสัจสมคำอู่เพ่งให้การถึง พระเจ้าน้องยาเธอฯ นำเอาถ้อยคำอู่เพ่งพวกนี้ ขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า.....ภิกษุ สามเณรทำเมถุนธรรมได้อย่างงายนั้น เป็นเหตุด้วยภิกษุ สามเณรไปหาผู้หญิงชาวบ้านนั้นโดยง่ายอย่างหนึ่ง ผู้หญิงชาวบ้านไปหาภิกษุ สามเณรที่วัดที่กุฎิอย่างหนึ่ง ทรงพระราชดำริเห็นเหตุอย่างนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าให้หลวงธรรมรักษา หมายประกาศไปแก่พระราชาคณะ พระครูฐานา เจ้าอธิการในกรุงทั้งสี่ ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรคบผู้หญิง พุดจาบนกุฎิ ฝ่ายผู้หญิงชาวบ้านเล่าควรที่ให้มีหมายประกาศไปห้ามมิให้เข้าวัด ถ้าขึ้นเข้าไปในวัด จะให้ตำรวจจับ ปรับเอาเงิน ๓ ตำลึง.....จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้หลวงธรรมรักษาเผด็จ ห้ามพระราชาคณะ พระครูฐานา เจ้าอธิการ ตามกระแสพระบรมราชโองการ ให้พระราชาคณะเอาใจใส่ภิกษุสามเณร อย่าให้คบผู้หญิง ขึ้นพุดจาบนกุฎิเป็นอันขาด ถ้าขึ้นกระแสนพระบรมราชโองการ จะพระราชทานลัญจกรสำคัญให้กรมทหารขวาซ้ายเป็นกองจับ ถ้าจับภิกษุสามเณรพุดจาบกับผู้หญิงได้ที่กุฎิใด ภิกษุสามเณรที่อยู่ใกล้เคียงกัน ก็จะปรับโทษเสมอกับที่พุดกับผู้หญิง เพราะภิกษุสามเณรอยู่ใกล้กัน ไม่ตักเตือนว่ากล่าวกัน อนึ่งถ้ากองจับเชิญพระราชลัญจกรเป็นสำคัญให้ภิกษุสามเณรแลผู้หญิงชาวบ้านที่ดูรู้ว่าเป็นกองจับแล้ว อย่าให้สู้รบเป็นอันขาด ถ้าไม่ได้เชิญตราหลวง ให้ภิกษุสามเณรผู้หญิงชาวบ้านดู ผู้นั้นเป็นคนปลอมจับ ให้ภิกษุสามเณรจับคนนั้นส่งให้กับเจ้ากระทรวงให้จงได้

ให้พระครูทักษิณคณิศร พระครูอุดรคณารักษ์ พระครูอมรวิไชย หมายประกาศไปแก่พระราชาคณะ พระครูฐานา เจ้าอธิการให้จรรู้ทั่ว ห้ามอย่าให้ผู้หญิงตั้งแต่มารดา พี่ น้อง ญาติแลผู้อื่นอย่าให้ขึ้นกุฎิเป็นอันขาด”

จะเห็นได้ว่าทรงรอบคอบ ระวางมิให้เกิดการก่อกวนแก่งกันขึ้นได้ ผู้ที่จะเข้าไปจับจะต้องเชิญพระราชลัญจกรไปด้วย เห็นจะทำงานเองด้วยกันสมัยนี้ที่ต้องแสดงบัตรประจำตัวของเจ้าหน้าที่นั่นเอง